

УДК: 343.98:343.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.3.30>

АЛГОРИТМИ ДІЙ СЛІДЧОГО ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПОРУШЕННЯ СТАТУТНИХ ПРАВИЛ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ЗА ВІДСУТНОСТІ ВІДНОСИН ПІДЛЕГЛОСТІ

Кунтій А.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент,**Територіальне управління**Держаного бюро розслідувань,**м. Хмельницький*

ORCID: 0000-0001-5076-8358

Кунтій А.І. Алгоритми дій слідчого під час розслідування порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості.

У науковій статті здійснено комплексне дослідження проблемних аспектів досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтею 406 Кримінального кодексу України, що стосуються порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості. Автором проведено системний аналіз норм чинного кримінального та кримінального процесуального законодавства, положень військових статутів, а також вітчизняної й міжнародної практики їх застосування. Окрему увагу приділено огляду наукових позицій щодо сутності складу злочину, особливостей суб'єктивної сторони та специфіки доказування обставин, що мають значення для правильної кваліфікації діянь військовослужбовців. Проаналізовано статистику зареєстрованих кримінальних проваджень за 2020–2025 роки, що демонструє коливання кількісних показників і свідчить про низький рівень завершення досудового розслідування з направленням обвинувальних актів до суду. Така динаміка пояснюється наявністю як об'єктивних чинників (зміна умов воєнного стану, складність збору доказів у бойовій обстановці, специфіка військових частин), так і суб'єктивних – недостатня кваліфікація окремих слідчих, недосконалість взаємодія з командуванням, відсутність єдиної методики розслідування. У роботі визначено коло основних труднощів, що виникають під час документування таких правопорушень: проблеми встановлення безпосередніх учасників конфлікту, доведення наявності прямого умислу, з'ясування мотивів протиправної поведінки, отримання достовірних свідчень очевидців, а також реконструкції послідовності подій за обмежених можливостей проведення слідчих (розшукових) дій. На основі узагальнення практики запропоновано поетапну методику організації досудового розслідування – від моменту внесення відомостей до ЄРДР і проведення першочергових слідчих дій до повідомлення особі про підозру та завершення кримінального провадження. Обґрунтовано необхідність своєчасного огляду місця події, детального допиту свідків і потерпілих, використання можливостей судових експертиз, зокрема трасологічних, психологічних і військово-статутних, а також застосування цифрових джерел доказів (відеозаписів, OSINT-даних, матеріалів службових перевірок). Акцентовано увагу на важливості ефективної взаємодії між слідчими, прокурорами, військовими командирами та експертними підрозділами, що забезпечує повноту та об'єктивність зібраних доказів. Зроблено висновок, що удосконалення методики розслідування злочинів, передбачених статтею 406 КК України, сприятиме підвищенню якості доказування, забезпеченню принципу невідворотності покарання та зміцненню військової дисципліни у Збройних Силах України. Рекомендації, сформульовані у статті, мають практичну цінність і можуть бути використані в діяльності слідчих, прокурорів, юристів, а також у науково-дослідній і навчальній роботі.

Ключові слова: кримінальне провадження; військовий злочин; статут; нестатутні відносини; воєнний стан; зброя; знущання; насильство; побої; тілесні ушкодження; потерпілий; бойова обстановка; особливий період; наслідки; військовослужбовець; військова служба; воєнні злочини.

Kuntii A.I. Algorithms of the investigator's actions during the investigation of a violation of the statutory rules of relations between servicemen in the absence of subordination.

The scientific article presents a comprehensive study of problematic aspects of pre-trial investigation of criminal offenses under Article 406 of the Criminal Code of Ukraine, which concerns violations of statutory rules of relations between servicemen in the absence of subordination. The author carried out a systematic analysis of the current criminal and procedural legislation, the provisions of military

statutes, and both domestic and international law enforcement practice. Special attention is paid to the scientific interpretations of the elements of this crime, the subjective aspect, and the peculiarities of evidence collection that influence the correct qualification of servicemen's unlawful actions. Statistical data on registered criminal proceedings for the period of 2020–2025 were analyzed, showing unstable dynamics in the completion rate of investigations with the submission of indictments to court. Such instability is explained by a combination of objective factors (the conditions of martial law, difficulties in evidence gathering during combat operations, and the specifics of military units) and subjective ones, such as insufficient professional training of investigators, weak interdepartmental cooperation, and the absence of unified investigative methodology. The article identifies key challenges arising in the documentation of such offenses, including difficulties in determining the direct participants of the conflict, proving intent and motive, obtaining reliable witness testimony, and reconstructing the sequence of events under operational constraints. Based on the generalization of investigative practice, a step-by-step methodology for organizing pre-trial investigation is proposed – from entering information into the Unified Register of Pre-Trial Investigations and conducting initial investigative actions to notifying a person of suspicion and completing the proceedings. The author substantiates the importance of timely inspection of the crime scene, detailed interrogation of witnesses and victims, the use of expert examinations (including trace, psychological, and military-statute expertise), and the application of digital evidence sources such as video recordings, OSINT data, and materials of internal investigations. The study emphasizes the necessity of effective interaction among investigators, prosecutors, military commanders, and expert institutions to ensure a complete and objective evidentiary base. It concludes that improving the methodology of investigating offenses under Article 406 of the Criminal Code of Ukraine will enhance the quality of evidence, ensure the inevitability of punishment, and strengthen military discipline within the Armed Forces of Ukraine. The conclusions and recommendations formulated in the article have significant practical value and can be applied in the work of investigative and prosecutorial bodies, legal practitioners, and in academic research and training.

Key words: criminal proceedings; military crime; statute; non-statutory relations; martial law; weapons; bullying; violence; beatings; bodily injuries; victim; combat situation; special period; consequences; serviceman; military service; war crimes.

Постановка проблеми. В умовах триваючої збройної агресії проти України та масштабного ведення бойових дій питання підтримання військової дисципліни й правопорядку у Збройних Силах та інших військових формуваннях набуває особливого значення. Одним із чинників, що негативно впливає на стабільність та ефективність функціонування армії, є порушення статутних норм взаємин між військовослужбовцями, особливо за відсутності між ними відносин підлеглості.

Такі правопорушення, передбачені статтею 406 Кримінального кодексу України, мають складну природу та можуть спричинити суттєві наслідки як для окремих осіб, так і для злагодженості та боєздатності військових підрозділів загалом. Особливості правового статусу військовослужбовців, специфіка організації військової служби та умов її проходження обумовлюють необхідність глибокого криміналістичного дослідження даної категорії злочинів.

Ефективне розслідування правопорушень, пов'язаних із нестатутними взаєминами, потребує застосування обґрунтованої науково-методичної бази, що передбачає розроблення криміналістичної характеристики як системного інструменту типових ознак злочину. Її використання дає змогу раціонально організовувати слідчу діяльність, формулювати логічно послідовні версії, прогнозувати дії фігурантів справи, а також ефективно планувати й реалізовувати слідчі (розшукові) заходи.

Метою статті є визначення алгоритму дій слідчого, під час досудового розслідування кримінальних проваджень щодо порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості.

Стан опрацювання. Проблематика організації розслідування злочинів, учинених у сфері військової служби, була предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, загальнотеоретичні підходи до розслідування кримінальних правопорушень та розроблення типових слідчих ситуацій, версій та алгоритмів дій слідчого, висвітлені у працях Ю.П. Аленіна, Л.І. Аркуші, В.П. Бахіна, В.Д. Берназа, А.Ф. Волобуєва, В.І. Галагана, В.Г. Гончаренка, І.В. Гловюка, В.А. Журавля, А.В. Іщенко, В.Ю. Калугіна, О.А. Кириченка, Н.І. Клименко, І.І. Когутича, О.Н. Колесніченка, В.П. Колмакова, В.О. Коновалової, В.С. Кузьмичова, В.К. Лисиченка, В.Г. Лукашевича, Г.А. Матусовського, А.В. Мовчана, М.В. Салтевського, С.М. Стахівського, В.В. Тіщенко, К.О. Чаплинського, В.Ю. Шепітька, Г.В. Щербакової, Б.В. Щура, О.О. Юхна та інших.

Уперше на монографічному рівні окремі аспекти методики розслідування військових кримінальних правопорушень в Україні були розкриті в наукових працях Г.Є. Бершова, А.Г. Воєводи, В.В. Давиденка, В.В. Дем'яновського, М.І. Карпенка, Р.В. Комісарчука, О.С. Ткачука, В.В. Тимо-

шка. Кримінально-правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями без існування підлеглості розглядалися, зокрема, у працях В.В. Бондарева, М.І. Карпенка, Н.П. Феревої та інших учених.

Попри наявність зазначених досліджень, питання криміналістичного забезпечення розслідування правопорушень, передбачених ст. 406 КК України, залишаються недостатньо розробленими. Зокрема, потребують додаткової уваги такі аспекти, як типові способи вчинення злочинів, характерні слідчі ситуації, специфіка збирання й фіксації доказової інформації у військовому середовищі, а також криміналістичні особливості суб'єкта злочину та потерпілого. Необхідність подальших досліджень обумовлена реаліями сучасного воєнного стану, в умовах якого значно зростає ризик міжособистісних конфліктів серед військовослужбовців. Це вимагає науково обґрунтованого підходу до вивчення механізмів виникнення та виявлення таких правопорушень, а також удосконалення методичних підходів до їх розслідування.

На нинішньому етапі особливої ваги набуває необхідність системного аналізу специфіки розслідування насильницьких злочинів, що вчиняються військовослужбовцями. Зростання кількості таких правопорушень у період воєнних дій, а також різноманітність форм реалізації умислу на їх вчинення, посилюють актуальність поглибленого наукового вивчення цього питання.

Попри наявність окремих наукових напрацювань у суміжних галузях знань – кримінального права, військової юриспруденції, криміналістики – питання криміналістичної характеристики порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями без відносин підлеглості досі не отримало достатньо глибокого комплексного висвітлення. Це обумовлює потребу в міждисциплінарному дослідженні зазначеної проблематики як складової частини вдосконалення сучасної методики розслідування військових злочинів.

Виклад основних положень. Статистика зареєстрованих кримінальних проваджень за ст. 406 КК України та наслідків їх досудового розслідування розподілилася наступним чином: у 2020 зареєстровано 69 випадок та у 26 скеровані обвинувальні акти до суду; у 2021 році зареєстровано 80 кримінальних проваджень та у 36 випадках досудове розслідування закінчилося складанням обвинувального акту; у 2022 – зареєстровано 151, натомість в суд скеровано 33 обвинувальних актів; у 2023 році зареєстровано 137 кримінальних правопорушень даної категорії та до суду скеровано 16 обвинувальних актів; у 2024 – 57, до суду скеровано 4 обвинувальних актів; протягом січня-вересня 2025 року зареєстровано 50 випадків та один обвинувальний акт скерований до суду [1]. Аналіз кримінальних проваджень, розпочатих за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 406 Кримінального кодексу України, засвідчує наявність низки ускладнень як на етапі досудового розслідування, так і під час судового розгляду. Зокрема, виявляються труднощі у доведенні умисного характеру дій військовослужбовців, які порушення статутних правил поведінки між колегами. Статистичні дані також свідчать про нестабільну тенденцію закінчення зазначених правопорушень, що зумовлює нагальну потребу у формуванні науково-обґрунтованої та практично орієнтованої методики їх розслідування.

Водночас, не погоджуємося з думкою, про те, що задля ефективного усунення або мінімізації наслідків, спричинених деструктивними факторами, для розслідування військових злочинів необхідно створити спеціальний урядовий інститут зі співробітництва з Міжнародним кримінальним судом із призначенням національних координаторів тощо [2, с. 85]. На нашу думку автори мали на увазі цей механізм саме для розслідування воєнних злочинів, помилково називаючи їх військовими. Вважаємо, що зазначена методика має стати ефективним інструментом для слідчих і прокурорів, забезпечуючи їм можливість цілеспрямовано, повно та об'єктивно встановлювати обставини вчинення даної категорії злочинів. У цьому контексті особливої актуальності набуває осмислення криміналістичної характеристики відповідного виду кримінальних правопорушень.

Кримінальні провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 406 КК України, можуть бути розпочаті за заявою/повідомленням військовослужбовця, що потерпів від нестатутної поведінки його товариша по службі, інших осіб, яким відомі такі факти, а також командира військового формування, чи його заступника, в якому особа, що ухиляється проходить військову службу, повідомлення представника військової служби правопорядку (далі – ВСП), повідомлення підприємств, установ, організацій, в тому числі повідомлення закладу охорони здоров'я про доставлення потерпілого для надання йому медичної допомоги виявлення кримінального правопорушення працівниками оперативних підрозділів, повідомлення засобів масової інформації тощо.

Після отримання інформації/повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, слідчий, прокурор повинні: забезпечити внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР); повідомити прокурора, а також військове формування, про початок досудового розслідування; налагодити дієву комунікацію між органом досудового розслідування та командуванням військової частини, підрозділу ВСП, внутрішньої безпеки, якщо інцидент мав місце

в прикордонній службі, Національній гвардії України, Служби безпеки України, задля належного отримання запитуваної інформації в ході досудового розслідування та подальшого виконання доручень слідчого/прокурора на проведення слідчих (розшукових) дій, для оперативних підрозділів.

Першочерговим у випадку початку досудового розслідування за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 406 КК України буде проведення огляду місця події, що буде спрямований на виявлення, фіксацію і вилучення слідів, залишених на місці порушення статутних правил, особливо у випадку заподіяння тілесного ушкодження, що може також бути спричинено за допомогою будь-якого знаряддя чи зброї, а також на вивчення обстановки кримінального правопорушення. Для участі в огляді доцільно залучити спеціалістів (судового медика, криміналіста), а також, за можливості, свідків чи очевидців, які можуть вказати на місце події та пояснити механізм кримінального правопорушення. На місці події слід особливу увагу звертати на: сліди крові, стріляні гільзи і кулі та інші предмети.

Надалі, у військового формування слідчому/прокурору слід витребувати в порядку ст. 93 КПК України, акт/висновок службового розслідування, проведеного за фактом порушенням статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості, із відповідними додатками, адже таке повинно бути проведене в порядку, передбаченому наказом Міністерства оборони України від 21.11.2017 № 608, наказу МВС України від 21.04.2020 № 347, якщо подія мала місце серед військовослужбовців Національної гвардії, наказу МВС України від 08.11.2021 № 815, якщо подія мала місце в Державній прикордонній службі України та іншими нормативно-правовими актами. Додатками до такого акту/висновку будуть копії наказів, рапортів військовослужбовця про надання звільнення, послужного списку, службової та медичної характеристик, журналів реєстрації хворих, медичної книжки (картка), результатів медичних обстежень, висновків ВЛК та інші документи. Також службовим розслідуванням встановлюють коло осіб, яким відомі факти порушенням статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями, безпосередніх начальників тощо. Дані щодо свідків та очевидців, встановлених в ході службового розслідування стануть в пригоді слідчого, так як саме їх показання відіграють важливу роль у визначенні меж доказування.

Відтак, свідками можуть бути безпосередні командири військовослужбовців, між якими стався конфлікт. Дані особу можуть навести характеристику даним особам, їх поведінці на службі і в побуті, подекуди такі можуть бути і очевидцями вчиненого. Варто також провести допит військовослужбовців, щодо поведінки останніх та що їм відомо з приводу скоєного. Свідками, що підлягатимуть допиту будуть також медичні працівники, що надавали медичну допомогу. В умовах воєнного стану такий допит доцільно проводити з дотриманням положень частини 11 статті 615 КПК України.

В ході допиту очевидців кримінального правопорушення слід з'ясувати, де та при яких обставинах вчинялося порушення статутних правил, в чому воно полягало, чим починалося, як довго тривало та чим закінчилося. Якщо вчинялося насильство, чи завдавалися побої, то механізм спричинення, локалізація. Також потрібно детально дослідити, у присутності яких осіб це сталося, як такі дії вплинули на стан військової дисципліни та які наслідки настали.

Слід також з'ясувати, яке ставлення потерпілий раніше мав до військової служби, чи мав конфлікти з командирами, а також чи були інші випадки порушення дисципліни. Показання свідків про слова, які підозрюваний (обвинувачений) і потерпілий говорили під час конфлікту, їхню міміку, жести, а також про те, що вони говорили перед і після події, допомагає встановити справжні мотиви поведінки кожного з них [3, с. 98].

Свідки подекуди можуть мати відеозапис конфлікту, який вони могли фіксувати за допомогою своїх мобільних пристроїв. Тому, у випадку добровільного надання мобільного телефону, на якому наявний такий відеозапис, слідчому слід детально оглянути мобільний телефон, зафіксувавши його індивідуальні ознаки (IMEI). Під час огляду, можливо зафіксувати наявність на пристрої фото/відео щодо нестатутних відносин, що слід скопіювати на матеріальних носії, або здійснити друк та зберігати при матеріалах кримінального провадження. Після проведення огляду, додатки визнати речовим доказом/документом та зберігати при матеріалах кримінального провадження. У разі, якщо такий матеріальний носій наданий військовим формуванням, разом із матеріалами службового розслідування, проведеного за фактом нестатутних відносин, то слідчому слід оглянути такий, оформивши його оглядом предметів, визнати речовим доказом/документом та зберігати при матеріалах кримінального провадження.

У разі відмови добровільно видати такі предмети, до них слід здійснити тимчасовий доступ, на підставі ухвали слідчого судді, після чого процедура буде аналогічній, що й при добровільній видачі.

За наявності суттєвих суперечностей у показаннях окремих свідків, доцільно провести одночасний допит двох або більше вже допитаних осіб, щоб з'ясувати причини розбіжностей у їхніх показаннях.

За необхідності, із залученням судово-медичного експерта або лікаря, провести освідування військовослужбовця, під час якого встановити та описати виявлені тілесні ушкодження, відхилення у стані здоров'я особи тощо.

Вочевидь може також виникнути питання про проведення судово-медичної експертизи, що на нашу думку у випадку спричинення побоїв, тілесних ушкоджень є обов'язковим.

У випадку застосування зброї під час нестатутних відносин, слідчому слід призначити судову експертизу зброї, яка встановить чи є предмет, що застосовувався зброєю та її вид.

У разі вчинення порушення статутних правил між військовослужбовцями, групою осіб, потрібно звернути увагу на те, що згідно ч. 3 ст. 406 КК України, особа підлягатиме кримінальній відповідальності за ст. 406 КК України.

У разі вчинення кримінального правопорушення групою осіб, потрібно з'ясувати ролі кожного із них, розмежувати тілесні ушкодження, якщо такі були завдані кількома особами та наслідки, які настали в результаті їх дій.

Не виключенням також є проведення обшуку за місцем (служби) проживання осіб, що потенційно можуть бути підозрювані у вчиненні кримінального правопорушення. Метою є відшукування предметів і документів, що підтверджують або спростовують версію слідчого, зокрема: мобільних терміналів, медичних документів (у разі звернення за медичною допомогою), знарядь кримінального правопорушення тощо.

Після обшуку відшукані об'єкти повинні бути детального оглянуті, після чого повинно бути вирішено питання щодо долі вилучених предметів.

Провести слідчий експеримент під час якого перевірити відповідність показань військовослужбовця за участі судового медика, криміналіста. У разі необхідності вирішити питання щодо призначення та проведення додаткової судово-медичної експертизи.

З урахуванням усіх доказів надати належну правову оцінку обставинам кримінального провадження, за наявності підстав підготувати проект повідомлення про підозру та клопотання про застосування відповідного запобіжного заходу, що здатен забезпечити належну поведінку підозрюваного. Власне з цього моменту, на нашу думку слідчий переходить до наступного етапу розслідування.

Наступний етап, який на нашу думку буде починатися після повідомлення особи про підозру, та буде характеризуватися ставленням підозрюваного до інкримінованого йому кримінального правопорушення, мотив та мету його вчинення, тобто таке буде з'ясовано під час його допиту в якості підозрюваного. На наступному етапі слідчому також слід вирішити питання про призначення судових експертиз. Провести OSINT – розвідку, огляд соціальних мереж, інтернет-публікацій, загальнодоступних інтернет-каналів, з метою виявлення фактів порушення статутних правил між військовослужбовцями.

За наявності підстав розглянути питання щодо проведення судової психіатричної експертизи підозрюваному, у зв'язку із психічним станом, якщо такий може викликати сумнів щодо його здатності усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними.

При встановленні причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів, пов'язаних із порушенням статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості необхідно вживати заходів щодо їх оперативного усунення. Однією з основних форм реагування на виявлені недоліки є подання (лист) слідчого або прокурора до командування військової частини, де стався інцидент або до вищого військового керівництва, а також вживати інших заходів. Адже, комплексне застосування таких заходів створює умови для зменшення рівня правопорушень у військовому середовищі та зміцнення дисципліни в лавах військових формувань [4, с. 49].

У разі надання прокурором – процесуальним керівником доручення на відкриття матеріалі досудового розслідування надати такі стороні захисту та долучити матеріали, які надані стороною захисту, надавши їм оцінку. Після такого ознайомлення скласти проект обвинувального акту, попередньо погодивши його із прокурором.

Висновки. Аналіз стану досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 406 КК України, свідчить про наявність суттєвих труднощів як на етапі їх реєстрації, так і під час документування, доведення умисного характеру дій та спрямування обвинувальних актів до суду. Статистичні дані демонструють нестабільну та загалом низьку динаміку ефективного завершення таких проваджень, що вказує на потребу вдосконалення криміналістичної методики їх розслідування. Встановлено, що особливо складним аспектом є доведення умислу та мотивів поведінки військовослужбовців, причетних до порушення статутних правил взаємовідносин. Саме тому першочергове значення має повноцінна фіксація обставин вчиненого, включно з оглядом місця події, допитом свідків, вилученням доказів, залученням фахівців та призначенням відповідних експертиз. Проблеми взаємодії між органами досудового розслідування та військовим командуван-

ням істотно ускладнюють отримання достовірної інформації. Вирішення цієї проблеми вбачаємо у запровадженні чітко врегульованого алгоритму комунікації та обміну даними на підставі норм КПК України та галузевих наказів. Здійснення досудового розслідування за статтею 406 КК України потребує комплексного підходу, що включає не лише криміналістичне, а й психологічне, соціальне й дисциплінарне вивчення ситуації, а також використання сучасних методів, зокрема OSINT-розвідки, цифрової криміналістики та аналітичної оцінки відео- і фотодоказів. Встановлення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, має бути невід'ємним елементом слідчої роботи. За результатами розслідування доцільно готувати подання до військового командування для усунення виявлених недоліків з метою запобігання повторним випадкам правопорушень. Розроблена у межах статті методика розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 406 КК України, має стати інструментом підвищення ефективності діяльності слідчих і прокурорів, спрямованої на забезпечення повного, об'єктивного та всебічного дослідження обставин таких злочинів і притягнення винних до відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Звіт про зареєстровані кримінальні провадження та наслідки їх досудового розслідування: статистичні дані Офісу Генерального прокурора за 2020–жовтень 2025 рр. URL: <https://www.gr.gov.ua> (дата звернення 01.11.2025).
2. Батюк О.В., Дмитрів С.О. До питання організації розслідування військових злочинів. *Соціально-правові студії*. 2021. Випуск 3 (13). С. 77–87. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3976/1/11.pdf> (дата звернення: 29.10.2025).
3. Карпенко М.І. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості: методика розслідування цих злочинів. *Юридична наука*. 2013. № 10. С. 91–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_10_11 (дата звернення: 29.10.2025).
4. Кунтій А.І. Криміналістична характеристика порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості. *Журнал східноєвропейського права*. 2025. № 136. С. 43–50. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2025/07/kuntii_136.pdf (дата звернення: 29.10.2025).